

Att skapa en onlinekurslärare

MATTIAS KARLSSON SJÖBERG, MODERSKEPPET

Sammanfattning av föredrag för Westum, 12 april 2019

Vid millennieskiftet gjorde jag mitt första år som mellanstadielärare i en sexa på Råslätt, en förort utanför Jönköping. Otroligt lärorikt.

Jag hade 19 väldigt olika elever. Mest olika av alla var Aram. Den varmaste, goaste elev du kunde tänka dig. Dock helt oförmögen att ta mina instruktioner. När jag sa *"Alla ska ta med gummistövlar i morgon, för vi ska ut i skogen."* Ja, då hade självklart alla gummistövlar med sig, utom Aram förstås. Han kunde vagt minnas att det fanns en sådan instruktion – sällan mer.

Det blev fel med det mesta. Från tidsrymdmässigt komplicerade instruktioner som: *"Ni ska alla göra läxan till nästa vecka."* Till korta uppmaningar: *"Ni ska alla ska hämta en penna, nu!"*

Min första lösning var att verkligen betona och förstärka "alla" genom att liksom dra ut ordet. *"Ni ska a-l-l-a."* Det gav noll effekt. Aram rörde sig ytterst sällan i den riktning jag hade stakat ut för alla i gruppen.

Så, den 13 december 1999 orkade jag inte mer. Jag sa: *"Lyssna nu alla: Ni ska alla ska komma in direkt efter Luciafirandet."* Sedan gick jag fram till Arams plats, la handen på hans axel och sa samma sak: *"Lyssna nu. Du ska komma in direkt efter Luciafirandet."*

Ett mirakel på Lucia. Efter sångerna var överstökade återvände vi till klassrummet och där satt Aram. Han var inte stolt eller något sådant. Han var totalt omedveten om att han hade utfört ett mirakel.

Jag var dock inte dum, det får man inte vara som lärare. Jag började upprepa taktiken. Varje gång jag behövde nå ut med en viktig instruktion sa jag det två gånger. Först instruerade jag gruppen, sedan Aram. *"Ni ska alla ha med gummistövlar i morgon. Aram, du ska ha med gummistövlar i morgon."*

Vilken skillnad. Och jag började få mer utfört. För jag kunde leda 19 barn framåt. Även om det på sitt sätt var att leda två grupper. En på 18, och en på 1.

En elegant lösning

Något gnagde mig. Jag var 25 år och ganska lat. Det var ju en ganska trubbig lösning. Vad skulle hända om jag fick en till sådan elev? Eller två? Hur skulle jag hinna gå omkring och dua flera elever?

Lösningen dolde sig i problemet. Varför inte bara dua alla på en gång?

Jag testade under en vecka. Jag pratade lite fortare i muntliga transportsträckor, sedan sänkte jag tempot när instruktionen kom. Tillräckligt långsamt att jag hann svepa med blicken över hela gruppen och landa lite extra på de elever som behövde förstärkning.

*”Nu kan **du** gå och hämta din pärm.”*

*”Nu ska **du** gå till matsalen.”*

*”Efter rasten ska **du** gå direkt till slöjden.”*

Jag slutade alltså säga ”Ni ska alla” och sa bara ”Du ska.” Alla i gruppen var klädda för utflykten när jag tydligt sa: *”Du ska ta på dig gummistövlar.”* Även Aram.

Du är viktig för mig

Där började ett livslångt intresse för lärarens kommunikation inför en grupp, oavsett storlek. Sakta (inte som en blixtnöje för det tog några år) började jag förstå att jag instinktivt talade utifrån min position i rummet. Jag pratade som mina ögon såg.

Jag såg 19 elever. Eleven hade dock ett annat perspektiv. Aram såg bara det som lät. Han såg bara mig.

Med tid har jag landat i uppfattningen att duandet i sig inte är grejen. Det är min förmåga att forma kommunikation på ett sätt som gör att den känns omedelbart personlig. ”Du” är ett enkelt sätt att bekräfta att jag lyckats med det. När jag tilltalar en grupp som enskilda individer gör jag det i du-form. Har jag glidit över till ”Ni” eller ”Man” har något gått snett.

Det har jag tagit med mig in i min roll som videolärare. För mig är det tio, hundra eller tusen som ser samtidigt. Klasslistorna har visat det. Men, för tittaren är det ”du och jag”, inga andra. Jag tilltalar därför kameran med du.

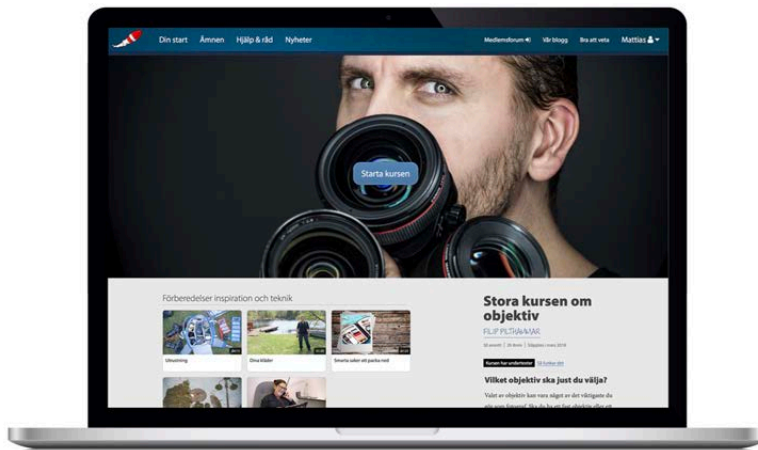
Samma i workshopar och föredrag. Publiken kan vara allt från sju till flera hundra. Men det är ändå ”du och jag.”

Det är fullständigt supersvårt. Ögonen säger att det är en grupp/samling/folkskara. När jag mötte dig i Vänersborg skrek hjärnan ”ni, ni, ni, ni, ni, ni.” Det tar viljekraft att interagera med en grupp i du-form.

Jag är chef i ett utbildningsföretag med 10 anställda. Jag skriver veckobrev till teamet. Nästan alla brev får skrivas om innan jag skickar dem, för att bli i du-form. Det är förrädiskt lätt att falla tillbaka i ni-form. Det räcker att jag tänker på mig själv och mina behov en kort stund, så förändras språket. Och då står jag där på utflykten, med en medarbetare som aldrig greppade att gummistövlar för alla inkluderade även honom.

Moderskeppet gör Onlineutbildning

I mitt team skapar vi videobaserade läromedel i alla former. I färdigheter som foto, design, formgivning, bildbehandling. Ett Netflix för utbildning där du kan lära dig att fotografera.

Jag tror starkt på onlineutbildning. Framtiden tillhör dig som är nyfiken. Onlineutbildning är inte en ersättning till vanlig platsbaserad utbildning. På vårt företag ser vi något annat. Du som ser våra videokurser gör det inte istället för att läsa böcker. Du ser kurser **och** läser böcker. Du tar inte en distanskurs istället för att lära dig i klassrum. Du ser onlinekurser **och** lär dig i miljö och i samverkan med andra.

Bra onlineutbildning kan vara bättre än bra salsundervisning. Den väver ihop berättelser från experter du aldrig skulle få möta på riktigt. Och låter dem arbeta flera veckor med stoff du får ta del av effektivt och perfekt på 30 minuter. Du får en lärare som pratar bara till dig. Som du kan pausa och spela och se om.

En videolärare kan likt film hoppa mellan tid och rum. Och visualisera otroligt komplexa samband. Läraren kan komprimera och sträcka ut tid för att hjälpa dig förstå.

En dålig videolärare är dock allt som är dåligt med en svag klassrumslärare. Men, det digitala avståndet gör det hundra gånger värre.

En lärare kan vara kunnig, men dålig.

På Moderskeppet har jag och mitt team gjort 400 kurser. Ungefär som 400 böcker, som istället för layoutade är framförda på video. Det har varit med lite drygt 100 olika lärare. Alla olika, men ändå ganska lika. De flesta är ämnesexperter i grunden.

Det är svårt, rent av fruktansvärt svårt, att vara världsbäst på något och sedan guida en nybörjare. Genom åren har teamet förstått att empati och inlevelseförmåga är nyckeln. Och markören, som visar oss att poletten trillat ner hos den blivande läraren, är att de instinktivt skriver manus och berättar i du-form.

Så hur leder vi en lärare dit? Jo, vi sätter oss ner med dem, ofta i grupp, och pratar om deras bakgrund. Om de utmaningar de haft. Om vägen till framgången, expertrollen och motgångarna de gick genom för att bli bäst.

Vi berättar också en liten enkel historia...

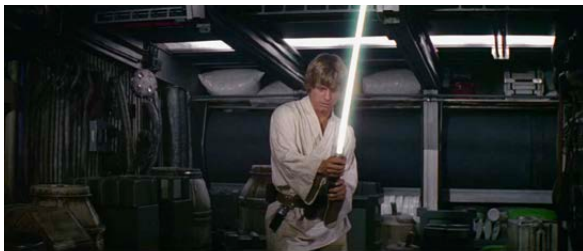
En riktig hjälte

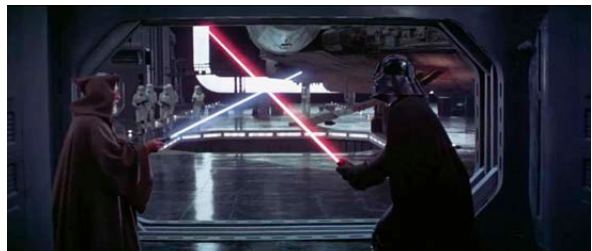
I en liten avlägsen del av galaxen bor Luke, en kroniskt missnöjd yngling. Han vill något större. Men ärligt, inget händer.

Tills plötsligt, en omvälvande händelse tvingar Luke att ta steget ut i det okända. På ett stort äventyr utan återvändo.

Luke får lära sig nya verktyg. Både "hard skills" och "soft skills". Det är tufft och svårt.

Hans mentor ger upp sitt liv för att ge Luke större möjligheter på sitt äventyr.

Längs vägen knyter Luke starka band till andra på samma resa med samma mål. Han lär sig ta hjälp och ge hjälp.

Allt drar sig mot det slutliga hjältedådet. Längre känns det nästan omänskligt svårt, men Luke drivs på.

Till slut fixar Luke hela grejen. Spränger hotet och gör det svåraste han kunnat föreställa. När hela världen ser på.

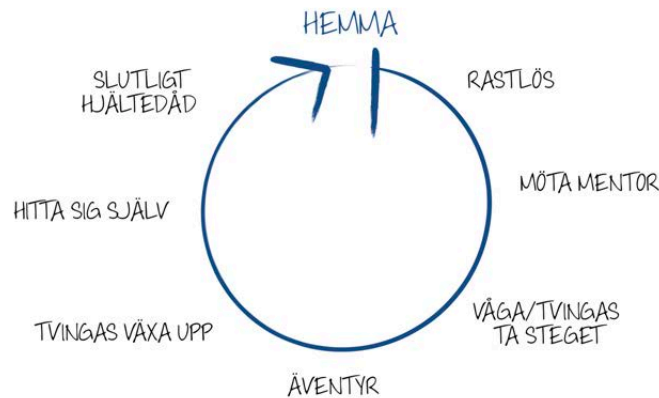

Och i det närmaste hem han nu har blir han mottagen som en riktig hjälte. Medalj, prinsessans puss och publikens jubel.

Hjältens resa

Du kanske hört historien? Eller så har du hört samma historia på ett annat sätt. Med Neo i Matrix, Frodo i Sagan om Ringen, Mio i Mio min Mio.

Teorin är att berättare skapar *Hjältens resa* igen och igen. För den anknyter till något inom oss.

Vi har alla en egen berättelse där vi själva är en form av hjälte. Vårt liv följer ett antal steg och vi drivs framåt. Vi förstår det vi står inför eftersom vi skriver vår egen berättelse enligt mallen.

Milstolpar i din hjältereser är kanske när du flyttade hemifrån eller när du ryckte in i lumpen. När du fann kärleken, när det perfekta jobbet dök upp. Eller när hjärtat blev krossat, vännen svek dig, dina föräldrar gick bort.

Steg i Hjältens resa finns under ytan på berättelser du gillar att höra. Min favorit är den om Yngwe Malmsteen, född som Yngve Lannerbäck i Hässelby.

”Jag skickar iväg en kassett till gitarrtidningen i USA där jag spelar. Så en vecka senare får jag flera telefonsamtal från USA, och man sade att jag måste komma till USA. Det var 1982. Så efter mycket om och men bestämde vi att jag skulle åka över. Jag visste egentligen inte vad det var jag gjorde. Det var som att hoppa ut över ett stup och hoppas att det går bra.”

Det är ett praktexempel på att ”tvingas ta steget ut i det okända, in i annan värld.”

Sakta strävar livsberättelsen mot ett slutmål, där du möter hemmet igen, men nu som färdig hjälte. Yngwes mål kanske är att köra Ferrari genom Stockholm. Ditt kanske är att ordna den ultimata Westumskonferensen. Våra lärares mål kan vara att ordna en fotoutställning på hemorten. Där alla som betydde något under uppväxten besöker och lovprisar. Du behöver inte veta ditt mål för att drivas mot det.

Våra lärare är hjältar

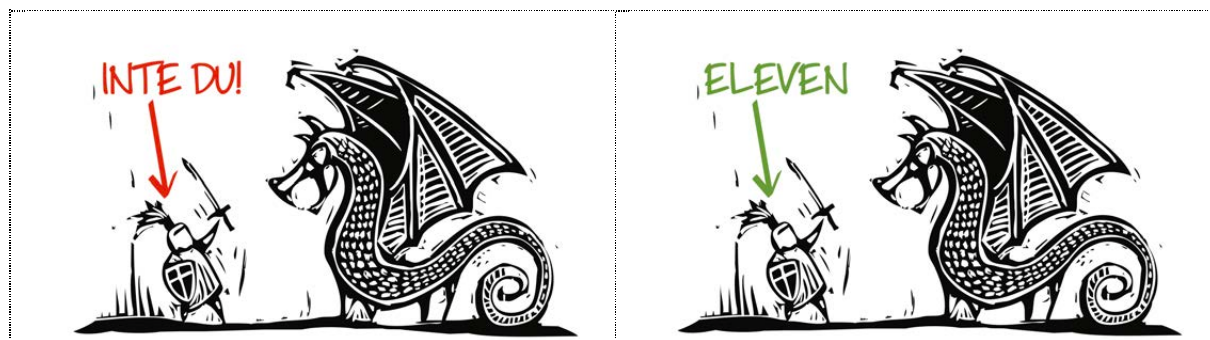
När vi visat allt detta. Och pratat om hjälten så ber vi våra lärare berätta om sina hjälteresor. Vad de kämpat med för att nå dit. En öppen diskussion, gärna över mat. Där de hinner koppla samman det som de lärt sig om hjältens resa med sitt eget liv.

Du blir inte bäst, en expert, utan att det varit en tuff resa. Och vi vill att lärarna ska förstå att de är hjältar, precis som Luke, Neo, Yngwe och Zara

Mentorn

Alla återvänder från lunch. Hjärte för en vacker stund. Sedan – poff! – så tar vi bort den känslan.

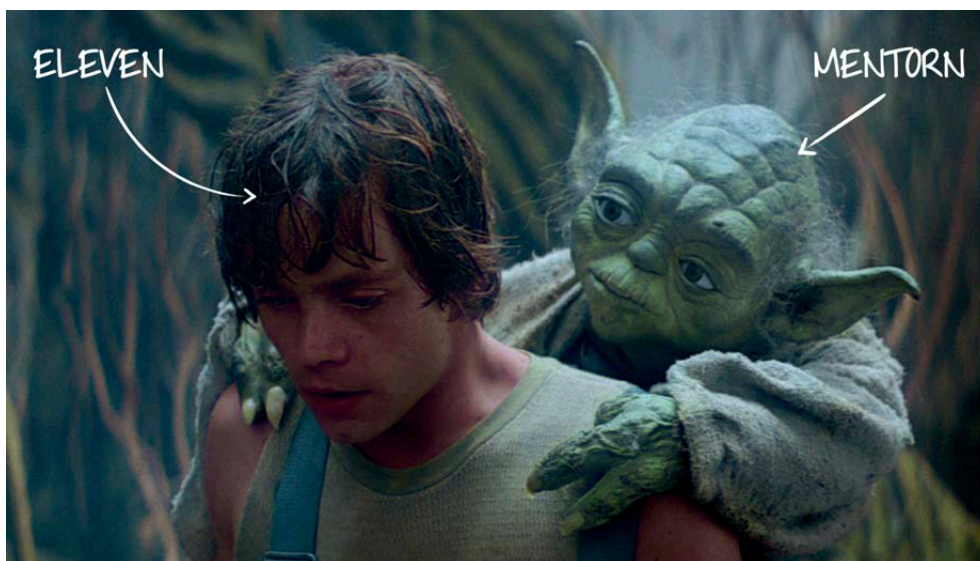

Det är fult spel. Och är det smygigt utfört tar det vår blivande lärare totalt på sängen. För har vi lyckats få dem att identifiera sig med hjälten blir fallet hårdare.

Som lärare är det lätt att instinktivt fastna i ett självcentrerat mindset: *”Jag är deras hjälte, redo att rädda dem från deras hjälplöshet och okunskap.”*

Det vi säger är: Du blir inte ämnesexpert, företagare, lärare utan äventyr. För oss på Moderskeppet är du en hjälte. Men för din elev måste du vara en annan person. Hjärterollen är redan tagen av den som ska utföra det du undervisar.

Du ska istället vara hjältens mentor.

Vår grundläggande metod utgår alltså från att få våra lärare att lämna sin hjälteres och inse att nästa roll är som mentor i någon annans hjälteberättelse.

Du kan dö i andra akten eller finnas kvar hela resan. Men, ditt mål är endast att stödja hjälten att lyckas med sina hjältedåd.

Det går att se hela filmen Bilar 3, som handlar om Blixten McQueens utveckling från hjälte till mentor. I grunden en djupsint handbok i en förändrings- och mognadsprocess.

Men, vi har även två väldigt handgripliga verktyg...

1. Personas

Hur får du en lärare att bygga upp en förståelse för sin elev? Vi har ett verktyg. Vi ger mentorn en lärling. Tekniken vi valt är perfekt för det och den heter personas.

Ovan är Robban. Vår lärare Fredrik gjorde kursen Äventyrsfotografering. Robban är Fredriks hjälte och persona.

Fredriks uppgift var inte att berätta allt han kan om äventyrsfoto. Inte ens att göra en kurs ”om äventyrsfoto”. **Fredriks uppgift var att lära Robban äventyrsfoto.**

Du kan tycka det är en subtil semantisk skillnad i beskrivningen av uppdraget. Men det är en stor skillnad i utförande. En kurs bara för Robban, ingen annan. Och Robban har Fredrik varit med och tagit fram.

Elin är en persona som vår lärare Anna gjorde. Anna lät sin högst påhittade elev skriva brev till henne innan kursen.

Läraren släpper sina egna livsmål och börjar jobba för att uppfylla sin personas.

De som utvecklat sin skicklighet med personas använder dem som levande substitut. De provläser sitt manus högt genom att titta på bilden. De samtalade med dem: ”Om jag lägger in ett kapitel om färgjustering, kommer det att hjälpa dig Elin?”

Persona är inget nytt

Personas är inte en teknik vi hittat på. Det är det huvudsakliga verktyget i team som arbetar med kommunikation, IT och tjänstedesign. När du får en broschyr från Skatteverket. När du avslutar ditt köp hos Klarna. När du besöker ICA. Teamen har jobbat med någon variant av personatekniken.

Min favorit, där du kan se personas på riktigt, är på IKEA. För de väljer att visa upp dem.

På IKEA jobbar de med personan hela vägen. F idé till färdig lägenhet.

Grundtekniken är egentligen ganska enkel. Läraren och hans personliga kurscoach tar fram allt som vi vet om alla de vi tror vill lära från kursen. Sedan formar läraren all denna data, genom prioriteringar och val, till ett fiktivt personporträtt med bild.

En persona ger dig fyra starka fördelar:

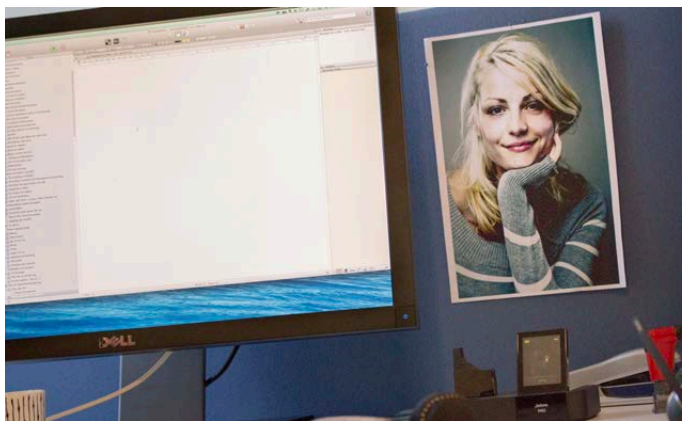
1. **Underlättar innehållsbeslut.** En kurs är en avgränsad grej. Det svåraste är att välja det som ska vara med och det som inte ska vara med. Din persona hjälper dig med en röd tråd genom alla dessa beslut.
2. **Ett dokument att bygga samarbete på.** En kurs skapas av läraren, kurscoachen och stödteam. Kan teamet enas om en persona blir det lättare diskutera om form, innehåll, urval, svårighetsnivå och marknadsföring. För alla vet vem som ska uppleva dem.
3. **En övning i inlevelseförmåga.** Själva skapandet får gärna ta tid. För vi har märkt att processen förändrar läraren och leder hen in i mentorsrollen. Tvingas läraren argumentera för sin personas rättigheter förstärks banden ytterligare.
4. **Bilden förändrar tilltalet.** En människa, inte en grupp. Du, inte ni.

Skärmen är en spegel

En bild på en annan människa kan helt förändra ditt tilltal. Det mest effektiva verktyget i personatekniken är att jobba med ett uppsatt foto jämte skärmen.

Datorskärmen reflekterar din avbild. I allt den visar – en modern dator är ofta totalt personlig. Plus att du på riktigt kan se dig själv i glaset. Det är inte konstigt att du efter en timme vid datorn blir självcentrerad.

Prova redan i dag. Du behöver inte ha utvecklat en persona för att ha användning av tekniken. En bild på en (1) människa som tittar på dig räcker.

2. Mentorsrollen

Första steget med våra lärare handlade om att förstå eleven och på så sätt se hjälten i hen. Nästa steg att förstå sig själv och den nya rollen som mentor. Och även för det har vi verktyg. En slags upptäckande-process.

Vi ser att läraren mest av allt saknar en definition av sig själv, sina drivkrafter och sin stil. Mentorsrollen är en förhållandevis endimensionell karaktär. Tänk på Yoda, Mr Miyagi, Morpheus eller Gandalf.

Du behöver renodla din rollkaraktär. Du ska ju ta en plats i rummet som ska lyfta hjälten.

För att hitta den karaktären behövs någon som uttryckligen tvingar fram den reflektionen skriftligt. Vi har ännu inte hittat den enskilt perfekta uppgiften. Istället ser vi det som ett flipperspel. Vi slår på alla knappar, dunkar i kanterna och skakar i lådan för att få fram det vi vill. Några exempel på övningar:

Flashback. Nu är du mentor, men ditt liv som hjälte berättas som flashbacks precis innan du introduceras. Vad händer då? (Visade jag inte för er i Vänersborg)

Spice-utamningen. Spice Girls manager ringer. En ny Spice behövs. Vem är du? Dvs – om du får bara beskriva dig med ett prefix-ord, vem är du då. Kanske: IR-Andreas, Biolog-Anna, Macro-Tony, Äventyrs-Schenis, Moodboard-Jenny?

Postit-utrymmet. Du får en hel mening. Du ska beskrivas som lärare på en postit. Vad står det på den?

Twitter-utrymmet. Svårt med bara en mening? Du får 140 eller 280 tecken!

Uppslaget. Svårt med bara ett tweet? Du får en A4, vänligen svara på de här frågorna:

1. Så här vill jag uppfattas av min hjälte
2. Det jag älskar mest med mitt ämne
3. Så är jag som en lärare och mentor
4. Mitt sätt att skriva är
5. Mitt sätt att berätta är
6. Svagheter jag bjuder på
7. Tack vare min undervisning kan hjälten göra följande i sitt liv

I alla övningar trycker vi hårt på att **du beskriver den du vill bli vara om ett år**. Syftet är inte att låsa in den person som startade vårt utbildningsprogram. Syftet är att hitta den som kommer ut i andra änden.

Stresstesta förändringen

Det är ju bra att öva. Och du får många chanser till det. Här är ett sätt du själv kan tvinga fram en förändring.

Om du håller regelbunden undervisning i salsmiljö kan du skriva om din introduktion. Den är med stor säkerhet fylld med hjältebitar. ”*Varför står just jag här? Vem är jag? Varför är jag här? Vilka uppdrag har jag klarat av för att nå hit? Varför är jag intresserad av ämnet? Vad gör mig till expert?*”

Dvs, detta jobbar du med, har du forskat om och har du skrivit. (oftast b-o-oooooring.)

Men, att helt överge en sådan form av start kan vara svårt. En bra utveckling är att istället för att stryka så ersätta. Inled med din bakgrund som mentor. Det är ju därför du står framme på scen. Hjälten sitter ju och tittar på dig. Ge inte din CV som hjälte, ge din CV som mentor.

Du kan sedan utveckla den starten löpande, allteftersom du utvecklar din rollkaraktär.

Elefanten i rummet

Vi har lärt oss mycket under de 13 år då vi coachat andra. En är att vi inte ska vara för självsäkra i förändringen från hjälte till mentorn. Numer kallar vi det ”elefanten i rummet.”

För att göra en kurs, se den publicerad, spridd och uppmärksam, är en stor del av lärarens egen hjältesaga. Läraren gör kursen för att uppnå något personligt. Det skapar behov för läraren. Exempel så kanske läraren vill:

- Få fram sin långa erfarenhet
- Droppa att hen har konsultverksamhet
- Visa upp sina egna verk
- Visa tydliga (önskade) personlighetsdrag – humor, insiktsfullhet, språkbegåvning

Det vi vill undvika är att lärarens behov gör kursen sämre, och det gör de om vi lämnar alla de behoven till det dolda.

Meningslösa diskussioner mellan kurscoachen och läraren kan ju fortgå för evigt. Om kurscoachen anser att ett avsnitt bör strykas för det gör kursen svårare. Läraren argumenterar motsatsen. Men, egentligen handlar det om att läraren har kommit på en illustration, berättelse, skämt eller annat som ska hjälpa den egna hjälterollen.

Det vi numera gör är låta det ha en egen transparent process. Vi pratar om behoven och hjälper till att lyfta fram och placera dem.

- *”Du vill upplevas som otroligt verktygmässigt skicklig? Vad bra att det kom fram, då kan vi planera platser i kursen för det.”*
- *”Du vill få fram att du tar konsultuppdrag? Vad bra att det kom fram. Nej, absolut först i kursen och på 10 ställen till är onödigt. Vi har tekniker för att få med det som inte skadar innehållet.”*

Längs vägen har vi även upptäckt att det skapar lärare med tydligare personlighet. Ingen kan ju vara allt på en gång. När läraren får en process som kan förstärka vissa saker, och använder det, blir läraren tydligare i elevens ögon.

Tack för din uppmärksamhet

På Moderskeppet investerar vi alltså i två saker...

1. Ge eleven en verklig plats i lärarens tankar.

2. Ge läraren verktyg för hitta sin mentorsroll

Jag började den här stunden med att berätta om mina egna stapplande steg som klasslärare för nu 19 år sedan.

Min insikt var att empati och viljan att varje elev skulle lära sig efter sin förmåga inte tog mig i mål. Jag saknade skickligheten att kommunicera på ett sätt som förstärkte det. Jag fick lära mig skriva och prata på ett sätt som gjorde att varje enskild elev såg oss två som ett team, med mig som mentor och eleven som hjälte. Jag är ju trots allt bara en biroll i elevens livsberättelse.

Det har varit ovärderligt när jag utbildat online. För online finns det bara jag och du. Jag är här framför kameran. Du är där själv med din dator. Trots att du kan vara en del av en grupp på flera tusen, som kanske rent av sitter där samtidigt just nu.

Min skicklighet som onlinelärare är att jag kan få dig att känna dig som den enda personen som har mig som lärare just nu. Då känner du dig kallad. Jag kan driva ditt äventyr framåt och göra dig redo att göra hjältedåd. Världen förlitar sig ju på det.

Tack

Mattias Karlsson Sjöberg
moderskeppet.se/om/mattias
mattias@moderskeppet.se
0707-741182

MATTIAS KARLSSON SJÖBERG
GRUNDARE AV MODERSKEPPET

